

Spontanmøtet, eller spontankonferanse som er norske begreper på Open Space-konferanser, er en potent og svært spennende og relativt ny dialogmetodikk som har dukket opp i Norge på 2000-tallet. Bl.a. gjennomførte Norsk Dialogforum en samling over denne metodikken i 2009, for å bidra til å gjøre dialogmetodikken mer kjent i miljøer som benytter seg av dialog i sin virksomhet.

Spontankonferanser (eller spontanmøter) tar mennesket på alvor og har mye som er veldig gjenkjennelig i vår pedagogiske tenkning i folkehøgskolen.

Bakgrunn

Spontankonferanser ser opprinnelig dagens lys for mer enn 20 år siden i USA, hvor den oftest kalles Open Space Technology. Inspirasjonen til metoden kommer av en nokså vanlig erkjennelse av at det er i kaffepausene det skjer mest mellom deltakerne på en konferanse, der hvor praten går mest, parett med noen gram tenkning fra leirbålet. En kar (Harrison Owen) satte seg på tidlig 80-tall ned og tenkte over hva dette kan komme av. Og han tenkte videre, at ved å benytte seg av kaffepausens mekanismer ville møter og konferanser kanskje kunne forbedres.

Loven om de to føtter:

I spontanmøter gjelder loven om de to føtter. Bidrar du ikke eller ikke lærer noe på "stasjonen", så gå et annet sted (til annen "stasjon"). Dette kan virke fremmed og uvant i vår kultur. Vi er jo høflige og vil ikke såre noen ved bar å gå. Men denne "loven" må understrekes før start. Det er som i kaffepausen, man orienterer seg mot andre, dersom ikke samtalen der man er engasjerer en.

Og fire prinsipper

Videre gjelder fire prinsipper:

- 1 De som kommer (til stasjonen) er de rette.
- 2 Det som skjer er det eneste som kunne skje.
- 3 Det begynner når det begynner.
- 4 Det slutter når det slutter.

Egner seg best

Metodikken i spontankonferanser er enkel og kan derfor gjennomføres hvor som helst og på kort varsel uten tidkrevende forberedelser. Spontankonferanser egner seg spesielt der temaet er preget av ulike deltakeres interesse, refleksjon og forslag (kreativitet) til forholdsvis komplekse utfordringer, gjerne med konfliktpotensial. Slike konferanser eller møter om man vil, er svært fleksible, og de har vist seg å fungere på alt fra fem.. 16 til flere tusen deltakere. Et viktig utgangspunkt for at spontankonferanser skal være vellykkede er at deltakerne deltar frivillig og har interesse i resultatet. Dette sikrer både engasjementet underveis i møtet og videre eierskap til gjennomføringen av evt. forslag, dersom det er aktuelt.

Utfordringen med spontanmøter og –konferanser er å akseptere det som kan oppleves som et tap av tradisjonell kontroll – å akseptere (et tilsynelatende) kaos, som likevel er nok så organisert i bunnen, og å akseptere at ikke alle vil delta. (Kan de som ikke velger å delta fortsette selvstendig arbeid i sitt fag?)

Beskrivelse av spontankonferanser

Som kaffepausen er spontankonferanser selvorganiserende og svært demokratisk ved å la deltakerne styre hva som skal drøftes innen for tema i en eller flere økter av parallelle sesjoner. Et forløp kan typisk se ut slik:

Spontanmøter (Open Space dialogkonferanse)

1 Definere et tema for konferansen/økten. Forankring

Må ikke være for snevert og må egne seg for forslag/refleksjon. Tema kan evt. avgjøres sammen med deltakerne.

2 Starten: Samling rund "leirbålet" Forankring

Deltakerne sitter i en ring (evt. flere ringer) rundt fat med twist, frukt eller annen «kaffemat» og med mye kaffe/te/vann eller annen drikke tilgjengelig og til fri bruk under hele møtet/konferansen. I midten er også plassert blanke ark og tusjer. Etter en kort innledning om begrunnelse for og aksept av metode og tema, får deltakerne et par minutter til å tenke ut spørsmål eller område de hver i sær ønsker å snakke om/forslag – skrives på ark med tusj. Deretter presenteres disse for plenum og henges opp på markedsplassen (tavle/vegg).

3 Forberedelser til vandring

Deltakerne går så rundt og ser på spørsmålene/forslagene og skriver seg opp der de ønsker å delta, evt. der de ønsker å starte dersom det gjennomføres flere økter. Derved lager de sin egen kjøreplan (som kan fravikes senere). Det vil ofte være behov for to eller flere påfølgende parallelløkter, hvorfor temaene organiseres av gruppen i en kjøreplan (igjen på tavle/vegg med definerte tidsøkter som overskrift)

4 Samtalene – evt. i flere økter

Forslags-/spørsmålsstiller (-eier) går til sin tildelte plass, hvor også de øvrige av deltakerne som ønsker å reflektere over spørsmålet/forslaget kommer. Samtale rundt spørsmål/forslag. Husk at loven om de to føtter gjelder (se under). Spørsmål/forslagsstiller/-eier kan evt. ta stikkordsreferat underveis, dersom avtalt eller ønskelig for senere dokumentasjon/bruk.

5 Avslutning

Etter siste økt kan man samles kort i plenum for evt. kort å referere fra gruppene, informere om evt. videre arbeid og eller dokumentasjon - og takke for fremmøtet.

Av Øyvind Brandt

--

FAKATBOKS:

FAKTA om metoden:	Spontankonferanser og –"møter"
Navn:	Spontankonferanser/-møter
Egnet gruppe:	Fra 5 – 2000 deltakere
Spesielt velegnet:	Når ulike deltakere inviteres til frivillig å reflektere over og eller løse en forholdsvis kompleks utfordring. Mange er aktive og kreative i dialog på kort tid.
Fag:	Uavhengig, tverrfaglig (org.utv., miljøutvikling, etiske vurderinger..)
Tidsbruk:	fra 2-3 timer til 2-3 dager
Plassforbruk:	Ett stort nok fellesrom + evt. gruppeområder
Materiell:	Vanlig undervisningsutstyr som flippoverark, tape, tusj, etc.
Spesielle utgifter:	Noe godt å ty til som frukt, karameller.. kaffe
Forberedelser:	Enkel
Gjennomføring:	Enkel
Oppfølging:	Avhengig av resultat
Krav til kompetanse:	Ha vært igjennom en gang selv som deltaker?
Mer info:	Nett, Norsk Dialog, Øyvind Brandt m.fl.

Open Space (spontankonferanse)

Open Space, også kalt spontankonferanser på norsk) er en annerledes dialogkonferansemodell inspirert av at det er i kaffepausene det skjer mest mellom deltakerne, hvor praten går mest. Open Space er selvorganiserende og lar deltakerne styre hva som skal drøftes (innenfor tema). Metodikken egner seg spesielt der temaet er preget av deltakernes refleksjon og forslag.

Generell beskrivelse av gangen i Open Space:

- 1 Definere et tema for konferansen/økten. Forankring**
Må ikke være for snevert og egne seg for forslag/refleksjon. Kan evt. gjøres med deltakerne
- 2 Starten: Samling rund "leirbålet" Forankring**
Etter en evt. kort innledning om begrunnelse og få aksept for metode og tema, la deltakerne få et par minutter til å tenke ut spørsmål eller område de ønsker å snakke om/forslag – skrives på ark med tusj. Deretter presenteres disse for plenum og henges opp på en kjøreplan (tavle/vegg) dersom flere økter.
- 3 Forberedelser til vandring**
Deltakerne går rundt og ser på spørsmålene/forslagene og skriver seg opp der de ønsker å delta (først) (lager sin egen kjøreplan, dersom flere økter)
- 4 Samtalene – evt. i flere økter**
Forslags-/spørsmålsstillere (-eier) går til sin tildelte plass, hvor også de øvrige av deltakerne som ønsker å reflektere over spørsmålet/forslaget kommer. Samtale rundt spørsmål/forslag.
Spørsmål/forslagsstillere/-eier kan evt. ta stikkordsreferat underveis, dersom avtalt eller ønskelig for senere dok./bruk.
- 5 Avslutning**
Etter siste økt kan man samles kort i plenum for evt. kort å referere fra gruppene, informere om evt. videre arbeid/dok. og takke for fremmøtet.

I spontankonferanser/Opens Space-seminarer gjelder:

Loven om de to føtter:

Bidrar du ikke eller lærer noe på "stasjonen", så gå et annet sted (til annen "stasjon").

Fire prinsipper:

- 1 De som kommer (til stasjonen) er de rette.
- 2 Det som skjer er det eneste som kunne skje.
- 3 Det begynner når det begynner.
- 4 Det slutter når det slutter.

What is Open Space echnology?

Open Space Technology is one way to enable all kinds of people, in any kind of organization, to create inspired meetings and events. Over the last 20+ years, it has also become clear that opening space, as an intentional leadership practice, can create inspired organizations, where ordinary people work together to create extraordinary results with regularity.

In Open Space meetings, events and organizations, participants create and manage their own agenda of parallel working sessions around a central theme of strategic importance, such as: What is the strategy, group, organization or community that all stakeholders can support and work together to create?

With groups of 5 to 2000+ people -- working in one-day workshops, three-day conferences, or the regular weekly staff meeting -- the common result is a powerful, effective connecting and strengthening of what's already happening in the organization: planning and action, learning and doing, passion and responsibility, participation and performance. See also

[WorkingInOpenSpace](#) (Guided Tour).

When and Why?

Open Space works best when the work to be done is complex, the people and ideas involved are diverse, the passion for resolution (and potential for conflict) are high, and the time to get it done was yesterday. It's been called passion bounded by responsibility, the energy of a good coffee break, intentional self-organization, spirit at work, chaos and creativity, evolution in organization, and a simple, powerful way to get people and organizations moving -- when and where it's needed most.

And, while Open Space is known for its apparent lack of structure and welcoming of surprises, it turns out that the Open Space meeting or organization is actually very structured -- but that structure is so perfectly fit to the people and the work at hand, that it goes unnoticed in its proper role of supporting (not blocking) best work. In fact, the stories and workplans woven in Open Space are generally more complex, more robust, more durable -- and can move a great deal faster than expert- or management-driven designs.

Eksempel: Open Space-økt i seniorkurs:

Utgangspunktet i beskrivelsen under er at det kjøres tre økter.

0 Før økten (mandag)

Innledning til økten starter allerede en annen dag før økten, med info om hvorfor denne økten og metodikken, for å forberede deltakerne mentalt og skape aksept og forventninger til økten og metoden.

1 Tema: Hva er muligheter og utfordringer i overgangen til pensjonisttilværelsen?

2 Starten: deltakere i ring rundt et fat med godteri e.l., samt ark og tusjer. Mikrofon klar. Tape

-Kort innledning om tema, metodikk og hensikt, evt. inkl. kort innledende "faglig" del:

-Deltakerne får noen minutter til å formulere eget/egne spørsmål del-temaer (muligheter/utfordringer de selv er opptatt av) Skriv ned det eller de tema de mest er opptatt av (individuelt og på ferdige ark med tusj).

-Deltakerne presenterer kort sine spørsmål/temaer for plenum via mikrofon (evt. kun oppklarende spørsmål, dersom ikke forstått).

-Spørsmålene henges opp på kjøreplan/tavle (med tidsangivelser) fordelt på de tre øktene

-Deltakerne lager sin individuelle kjøreplan via kort runde (5-10 min?) hvor tema i øktene velges.

Samtidig skriver fasilitator opp temaene på store flippoverark med tusj og henger disse opp rundt om i landskapet. Det minnes om kl.slett for start og slutt på øktene.

3 Gjennomføringen/selve øktene. Forslagsstiller/-eier til et tema går gjerne til sitt ark, dersom det er med i den aktuelle økten. Øvrige deltakere går til de tema de ønsker å delta i en samtale rundt. Det er lov å forlate en gruppe og gå til en annen. Forslagsstiller/eier tar stikkordsnotat for samtalen (hva man var innom). Når avtalt kl.slett for slutt på økten er der, gis signal, og fem minutter for å hente seg kaffe/te og godteri og komme seg til neste gruppe/økt. Når dette er gjennomført tre ganger (dersom avtalt tre runder), er denne delen av seminaret over.

4 Samling/plenum Avslutningen kan evt. inneholde en kort runde på hva gruppene har vært innom (meget kort!!) eller hoppe over dette. Det er jo samtalen i gruppene som er substansen i seminaret. Minne om evt. innsamling av referatene og evt. si noe om distribusjon i gruppen (dersom ønskelig) og evt. videre bruk (i kurset.. fredag?). Og takk for i dag.

Evaluering:

Hvilke tema kom opp? Kan dette gi oss føringer på kommende kurs for hva vi velger å fokusere på?

Hvordan fungerte metodikken Open Space? (Tid til rådighet, info, plassbehov,..alle med..?)

Skal den benyttes igjen og i tilfelle evt. tilpasses i lengde og innhold?

Materiell:

-Penner

-Relativt kraftige/tykke tusjer

-Fortrykte A4-ark med plass til å skrive spørsmål/tema med tusj, og under påføre navn med penn av de som ønsker å delta på gruppen.

-Flippoverark for de samme spørsmålene/temaene som over for oppheng i landskapet.

-Tape/maletape for oppheng av store og små ark på kjøreplan og i landskapet

-Godteri (twist...), kaffe og te i nok mengder i stor skål til å forsyne seg underveis i seminaret.

-Trådløs håndholdt mikrofon

-Tavle/område med kjøreplan (kl.slett) for de tre øktene (tre kolonner/flippoverark e.l.) og med plass til å henge opp A4-arkene med temaene under ønsket økt (maletape..)

Kjøreplan (forslag/eks):

(Forarbeid, planting..)

Kl 14.30 Innledning og forberedelser

Kl 15.00-15.20 Første økt

Forslag 1
Forslag 4
Forslag 7
Forslag 10
Forslag 13

Kl 15.30-15.50 Andre økt

Forslag 2
Forslag 5
Forslag 8
Forslag 11
etc

Kl 16.00-16.20 Tredje økt

Forslag 3
Forslag 6
Forslag 9
Forslag 12

Kl 16.30 Avslutning

(Etterarbeid og evaluering)

Seniorkurs: Muligheter og utfordringer

Tema: Muligheter og utfordringer fremover

Formuler et spørsmål som opptar deg og som du kunne tenke deg å reflektere over med andre. Det kan dreie seg om forhold knyttet til kommende siste år i arbeidslivet, overgang fra arbeid til delvis eller helt ikke å stå i (fast) arbeid, eller til en forestående pensjonsittilværelse.

Mitt spørsmål er:

Annet eksempel på bruk av Open Space:

Rektormøtet: Hva ønsker rektorene å ta opp/opptatt av å vite noe om/få hjelp til i sitt arbeid?

Hva er et FRAMTIDSVERKSTED?

En kort beskrivelse

Kirsten Paaby,
Stiftelsen Idébanken

Bakgrunn

Fremtidsverkstedet ble utviklet av den tyske fremtidsforsker Robert Jungk i slutningen av 50-årene i Tyskland. Dette som et ledd i å forny demokratiet. Han ville forsøke å gi "demos" (folket) en mulighet for å ta del i den politiske prosess på en mer intensiv og fantasifull måte.

Fremtidsverkstedet spredte seg i løpet av 70- og 80-årene til Danmark og senere Norge og Sverige. Fremtidsverkstedet ble en usedvanlig og demokratisk læreprosess som setter ønsketenkning i sentrum for utviklingen av konkrete utopiske utkast og handlingsplaner for en bærekraftig utvikling. Gjennom fremtidsverkstedet er det mulig å overvinde resignasjon og umyndiggjøring.

Hensikt.

Framtidsverkstedets hensikt er å la de mennesker komme til orde, som normalt ikke er med i viktige beslutningsprosesser. Det er et redskap til fornyelse og forandring av demokratiet: en "nedefra"-prosess. Fremtidsverkstedet er forankret i deltakernes hverdagserfaringer.

Er det slik at "arbeidsplassen", "nærmiljøet", "fagforeningen", "idrettsorganisasjonen" mm. trenger en fornyelse - man er trett av at alt "går i samme gamle tralten"? Og er det slik at man ser det er ressurser (personer, bygninger osv), som kan utnyttes bedre, - ja, da kan det være lurt å invitere til et

FRAMTIDSVERKSTED

I framtidsverkstedet bygger man ikke med tre, murstein og spiker, men med tanker, ønsker og visjoner. Deltakerne er en slags "sosiale arkitekter" som tar i bruk sin "sosiale fantasi". Med utgangspunkt i egne erfaringer bygger deltakerne konkrete utopiske utkast til fremtiden. De utarbeider handlingsplaner for hvordan man kan endre virkeligheten i retning av utopien.

Forutsetninger.

- Det bør avsettes to fulle dager til verkstedet. Har man ikke mulighet til dette kan man i stedet arrangere en idedugnad, som er en kortere variant av framtidsverkstedet.
- Deltakelse i framtidsverkstedet må være lystbetont. Er deltakerne "ut-kommandert" til å delta virker framtidsverkstedet mot sin hensikt.
- Det bør ikke være personer tilstede, som har makt og myndighet over de andre deltakerne - f.eks. ledere og underordnede i en virksomhet, lærere sammen med elever. Vil man at begge grupper skal delta i et framtidsverksted kan man ha to parallelle verksteder, som "kjører" samtidig og som kan møtes underveis.
- Det bør være reelle muligheter for å følge opp på framtidsverkstedet. Det betyr bl.a. avsatt tid og handlingsrom til oppfølgingsarbeid, noen penger.

Metode.

Framtidsverkstedets struktur/faser:

Selve framtidsverkstedet består av tre adskilte faser, som henger innbyrdes sammen:

- KRITIKKFASE
- UTOPIFASE
- VIRKELIGGJØRINGSFASE

Som opptakt til framtidswerkstedet er det en:

- FORBEREDELSESFASE

Verkstedsleder:

Framtidswerkstedet ledes av en VERKSTEDSLEDER. Det bør ikke være en person, som har myndighet og makt over de som deltaker. Den som leder verkstedet må være nøytral, dvs. tilbakeholdende med sine egne meninger og ideer. Verkstedslederens primære oppgave er å stille seg til rådighet for deltakerne i verkstedsarbeidet, være en "oppmuntrende" prosessleder. Hun må være oppmerksom og lyttende slik at hver enkelt deltaker opplever å bli tatt på alvor, sett og anerkjent. Verkstedsleder må sørge for at tidsramme og regler overholdes.

Framtidswerkstedets regler:

- "Ingen kritikk av hverandres kritikk og utopier/ønsker. Mener man noe annet kan man si det og det blir notert på veggavisen. Det må være rom for motsetninger og forskjellige meninger i framtidswerkstedet."
- I kritikkfasen er regelen: "Vi er konsekvent negative. Alt som er kritikkverdig, ubehagelig, irriterende, leit, vedrørende temaet formuleres. Man trenger ikke å begrunne sin kritikk."
- I utopifasen er regelen: "Å forstille seg at alt kan la seg gjøre. Hvis nå vi selv kunne bestemme, hvordan... Her skal man ta sine egne og andres ønsker og drømmer på alvor."
- I virkeliggjøringsfasen: "Vi holder fast ved våre utopier/gode ideer. Hvordan kan vi **gjøre dem til virkelighet**...!? Her gjelder det å insistere på sine visjoner, finne lure omveier, tenke skritt for skritt, formulere handlingsplaner og prioritere."

Forberedelsesfase: Framtidswerkstedet annonseres i god tid - informelt eller offentlig, det avhenger av verkstedets karakter og potensielle deltakere. Invitasjon ved f.eks.: brev, rundskriv, løpeseddel, oppslag, informasjonsmøte.

Da framtidswerkstedet er en arbeidsmåte, hvor man mere omfattende utvikler en horisont for det framtidige liv, er det viktig at temaet for verkstedet formuleres bredt og åpent. Temaet skal på den ene side være avgrenset til å handle om f.eks. en arbeidsplass, et nærmiljø eller en frivillig organisasjon og på den anden side må det åpne seg mot å tenke "helt": Temaet må også berøre "det eksistensielle".

Det må formuleres en problemstilling som åpner hhv. kritikkfase og utopifase. Et eksempel:

- TEMA FOR VERKSTED:
Våre framtidsvisjoner om et lokalmiljø uten rasisme.
- PROBLEMSTILLING KRITIKKFASE:
Hva er vi utilfredse med når det gjelder rasisme i vårt lokalmiljø og med det antirasistiske arbeid som gjøres i dag:
- PROBLEMSTILLING UTOPIFASE:
Visjoner om et lokalsamfunn uten rasisme. Hvordan kan vi som ungdommer bidra til å fremme disse visjonene?

I "verkstedet" må det være god veggplass og mulighet for at det kan arbeides i små grupper. Lokalitetene må gjøres vennlige og innbydende, det er viktig med kaffe, the og andre forfriskninger underveis.

Det må være kjøpt inn de nødvendige arbeidsmaterialene som er:

- veggaviser (store papirark, f.eks. rablerull)
- maskeringstape
- tusjer i ulike farger (som ses!)
- sakser

Rommet må innrettes før selve verkstedet begynner: veggaviser henges opp. En vegg til kritikkstikkord og en annen til kritikktemaer. Tema for framtidswerkstedet skrives med store og fargerike bokstaver, henges synlig oven over veggavisene. Program og regler for framtidswerkstedet må skrives på papirark og henges opp så alle kan se det. Borde flyttes til siden, stole settes i en halvmåne foran veggavisene til kritikkstikkordene.

Opptakten på selve verkstedet bør bestå av en velkomst og gjennomgang av hvordan det skal arbeides, regler og tema presenteres.

I løpet av verkstedet er det lurt å starte opp hver fase med en uformell lek/øvelse, som kan skape en lett og "lekende" stemning og som varmer opp "det menneskelige register".

Kritikkfase:

Verkstedsleder oppfordrer alle til å komme fritt fram med sin kritikk. Man kan fortelle det i stikkord eller korte setninger. Verkstedsleder og evt. "assistent" skriver opp alt som blir sagt på veggavisene i tilfeldig orden og gjerne i ulike farger.

Etter ca. 3/4 t slutter første del av kritikkfasen. Neste skritt er å ordne kritikkstikkordene i kritikktemaer. Det gjøres på følgende måte:

- 1. Hver deltaker får tre "streker"/"poeng", som de kan fordele på de **kritikkstikkord**, de kjenner er de viktigste. Man kan sette alle tre streker på et stikkord eller fordele på tre ulike stikkord. Det er ikke en beslutningsprosess, men prioriteringen skal angi "tyngdepunktene" i kritikken. Deltakerne oppfordres til å reise seg, orientere seg i kritikken og sette sin strek. (Her er det lurt å legge inn en lille pause.)
- 2. Mens det er pause teller verkstedsleder sammen antall streker pr. stikkord. Merker ut de stikkord som har fått stemmer.
- 3. Inndelingen av kritikkstikkord i **temaer** foregår som en kollektiv prosess med verkstedsleder som ordstyrer. Man begynner med det stikkord, som har fått flest poeng. Det blir inngangen/overskriften til det første tema. Skrives på veggaviser adskilt fra kritikkstikkordene (under overskrift Kritikktemaer). Verkstedsleder går til neste stikkord i rekken og spør: "Henger det sammen med det første tema vi har satt opp eller er det et nytt tema!?" Et stikkord kan både stå som overskrift på tema og som supplerende stikkord under annet tema, men plasseringen må begrunnes.
Et eksempel: I et framtidswerksted med ungdom i en bygd, var det kritikkstikkord som hadde fått flest poeng: "Det er for få arbeidsplasser i Skåbu". Neste stikkord var: "For få tør starte på noe nytt." Her var det først noen som sa at det var tema for seg, for det handler om en holdning, men en anden mente at det også burde stå under det første tema, fordi "hvis flere turde begynne på noe nytt ville det kanskje være flere arbeidsplasser.." osv.
Alle stikkord, som har fått stemmer ordnes. Når det er gjort oppsummerer verkstedsleder de temaer man er kommet fram til.
- 4. Kritikkfasen avsluttes med **kritikkbilder**: Et kroppslig/sanselig uttrykk for den kritikk, som nettopp er formulert med ord. Deltakerne skriver seg på et tema. De grupper, som dannes får til oppgave på fem minutter å forme et bilde med seg selv som materiale: det kan være et tablå, en statue, et lille dramatisk forløp, gjerne karikatur - men poenget er at det må være uten ord.

Gruppene viser sine bilder, de kommenteres ut fra spørsmålet: Hva så vi i bildet?

Heretter vil det være naturlig å legge inn lunsjpause.

Oppsummert består kritikkfasen av:

- **Kritikkstikkord**
- **Deltakere gir poeng**
- **Kritikktemaer**
- **Kritikkbilder**

Utopifase:

Nye veggaviser henges uten på kritikkstikkordene. Overskrift: UTOPIFASE. Kritikktemaerne klistres ikke over med nye veggaviser før utopistikkord er formulert.

Med utgangspunkt i den kritikk som er formulert oppfordres deltakerne til å komme med et positivt/visjonært svar på kritikken ut fra regelen om at "alt kan la seg gjøre," - for en stund settes virkeligheten ut av drift, alle forbehold og forhindringer gjelder ikke. Samme prosedyre følges som i kritikkfasen: stikkord, 3 streker/poeng, samling av stikkord i utopitemaer.

Når man har samlet stikkord i utopitemaer melder deltakerne seg på det utopitema, de har mest lyst til å arbeide med. Grupper dannes. (Det vil som regel være noen temaer det ikke blir arbeidet med. Og det må være åpent for ulike gruppestørrelser.)

Heretter følger det et gruppearbeid på ca. 2 timer. Oppgaven er følgende::

- Med utgangspunkt i temaoverskrift og stikkord skal gruppen utvikle et konkret utopisk utkast. Dvs. ønske og tenke videre, gjøre temaet anskuelig, sanselig og nærværende, så man kan se det for seg. Man skal kunne vise andre rundt i sin utopi. Verkstedsleder oppfordrer gruppene til å la seg inspirere av arbeidsformen hittil, dvs. la ideer komme frem, notere dem, gi rom for uenighet osv. Gruppene oppfordres også til å innrette seg et rom, gjøre det trivelig rundt seg, ta med papirark og tusjer.

Ca. midtveis i gruppearbeidet går verkstedsleder rundt til gruppene, for å svare på eventuelle spørsmål,

oppmuntre, minne om at det stadig er utopifase. Ofte vil gruppene ha en tendens til å henfalle til "realitetenes tyngde": Verkstedsleder må være levende advokat for regelen i utopifasen.

Etter gruppearbeidet presenterer hver gruppe sin utopi for de andre. Her avsluttes utopifasen.

Oppsummert består utopifasen av:

- **Utopistikkord**
- **Deltakere gir poeng**
- **Utopitemaer**
- **Utopigrupper utarbeider konkrete utopier**
- **Presentasjon av utopier**

Virkeliggjøringsfase:

For å styrke utopiene innledes virkeliggjøringsfasen med "Djevelens advokat" - som betyr å gi en kjærlig og konstruktiv kritikk av utopiene. Alle - også gruppen selv kan være "djevelens advokater". Prosessen ledes av verkstedsleder, som noterer konstruktive spørsmål, ideer og tilføyelser til hver enkelt utopi på en veggavis.

Gruppene skal ikke forsvare sin utopi, men la seg inspirere av de andres konstruktive kritikk. I et nytt gruppearbeid forbedrer hver gruppe sin utopi ut fra de spørsmål og kommentarer som inspirerer - man må ikke svare på alle spørsmål!

Forbedringer av utopiene presenteres i et kort plenum.

(Heretter vil det være naturlig med en lunsjpause.)

Neste oppgave er at gruppene lager en liste av mulige handlingsplaner ut fra følgende spørsmål:

- Hvilke skritt kan vi ta for å gjøre utopien til virkelighet? Hvor kan vi begynne i forhold til den hverdag og de rammer vi har? Hva kan vi gjøre på kort sikt og på lang sikt?
- Hvilke forhindringer vil vi støte på og hvordan kan vi arbeide med dem? Det er viktig å være oppfinnsom i arbeidet med handlingsplanene, ikke gi seg, men insistere på de gode ideene.

Gruppene presenterer sine handlingsplaner.

Framtidsverkstedet avsluttes med en prioritering i handlingsplanene og ulike avtaler treffes:

- Hvem gjør hva? Når? Sammen med hvem?
- Hvilke type oppfølging skal det være, avtale om nye møter?
- Hvordan formidler vi resultatet av framtidsverkstedet til andre relevante personer, som man ønsker å inndra i det videre arbeid? Hvilken type informasjon?

Man må også lage avtale om hvem som skriver Verkstedsprotokoll. Dette er en utskrift av alle veggavisene, samt korte arbeidsanvisninger. Verkstedsprotokollen kan fungere som en arbeids/idebok for det videre arbeid.

Når dette er klart for alle er det lurt å ta et tilbakeblikk på prosessen: Hvordan har det vært å delta?

Oppsummert består virkeliggjøringsfasen av:

- **"Djevelens advokat" - en kjærlig kritikk av utopiene**
- **Forbedring av utopiene**
- **Handlingsplaner**
- **Presentasjon av handlingsplaner**
- **Prioritering i handlingsplaner, avtaler og initiativer**

Videreføring av verkstedsarbeidet:

Det vesentligste og vanskeligste ved en videreføring av arbeidet i framtidsverkstedet er å finne former og måter hvorpå grunnholdningen og "logikken" i verkstedet kan føres tilbake til hverdagen.

Et vellykket framtidswerksted følges alltid av en viss smerte og frustrasjon når man vender tilbake til hverdagen. Det kommer av at man har sett at de "utopiske produkter" i framtidswerkstedet er reelle muligheter. Man har med hjerte og forstand både sett inn i og skapt en annen mulig og tiltalende framtid.

Noen forutsetninger for å lykkes med videreføringen er bl.a. at:

- Det må være avsatt en vis **tid** til arbeidet med videreføring. Det betyr f.eks. i en institusjonell sammenheng, at ledelse også prioriterer dette. Hvis ikke ledelsen er innstilt på det i begynnelsen må noen fra verkstedet legge strategier for hvordan ledelsen kan engasjeres.
- Noen fra verkstedet må ta på seg å koordinere den videre prosess - f.eks. kalde inn til nye samlinger, ha overblikket, informere. Det kan være flere sammen som har den funksjon og funksjonen kan gå på skift.
- "Ildsjeler" som ikke slipper "suget av luft under vingene" - håpet, som ble skapt i framtidswerkstedet, og som samtidig har benene plantet godt på bakken. Ildsjeler som kan oppmuntre de pessimistiske og "tegne opp" den utopiske horisont. Ildsjeler som er framtidswerkstedets "omvandrende erindring".

Litteratur om fremtidswerkstedet:

Robert Jungk og Norbert Müllert: Håndbog i fremtidswerksteder. Politisk Revy. København 1989.

Robert Jungk: Modets princip. Et stridsskrift mod resignationen. Politisk Revy. København 1988.

Jette Scott Sørensen og Finn Horn (red): Fremtidswerksteder i Danmark – teori og praksis. Politisk Revy. København 1987.

Framtidsseminar

EKS

ved Øyvind Brandt

PROGRAM

Kl 9:00 Velkommen

Innledning

- Begrunnelse og behov
- Rammer
- Evt. oppvarmingsøvelse
- Gjennomgang av arbeidsmetode for seminaret
- Gruppeinndeling

kl 9:15 Kritikkfase

- kl 9:15 - Gruppedrøfting
- kl 10:00 - Plenumpresentasjon
- kl 10:30 - Veiing

kl 10:45 Pause

kl 11:00 Utopifase

- kl 11:00 - Gruppedrøfting
- kl 11:45 - Plenumpresentasjon
- kl 12:15 - Veiing

kl 12:30 Pause / mat?

kl 13:30 Realismefase

- kl 13:30 - Gruppedrøfting
- kl 14:15 - Plenumpresentasjon
- kl 14:45 - Veiing

kl 15:00 Avrunding

Til FOLKEHØGSKOLEN

Pedagogiske inspirasjonskilder i folkehøgskolen: Lekfolkskonferanser

Øyvind Brandt, august 2015

Lekfolkskonferansen er et potensiale i folkehøgskolen

Denne gangen skal pedagogiske inspirasjonskilder handle om et konsept eller en overordnet metode fram for inspirerende pedagogiske tenkere.

Lekfolkekongressen kom til Norge i 1996. Da arrangerte de forskningsetiske komiteer og Bioteknologinemnda den første lekfolkskonferansen her i landet. Konferansen tok for seg genmodifisert mat og munnet ut i sluttdokumentet *Kvikklaks og teknoburger* med anbefalinger til Stortinget.

Lekfolkene, i betydningen ikke-eksperter, var den drivende kraften i lekfolkskonferansen. Det var lekfolkene som avgjorde hvilke spørsmål konferansen belyste og besvarte, og det var lekfolkene som utarbeidet konferansens samstemmige sluttdokument. Ekspertenes rolle var å informere og besvare lekfolkenes spørsmål underveis.

Konferansemodellen oppsto i Danmark hvor det siden 1980-tallet er gjennomført flere titalls lekfolks- eller konsensuskonferanser som de også kalles. I Canada hadde man pr. 1994 etablert 40 lokale rundebordgrupper, bare i British Columbia. Det er gjort positive erfaringer også i England og andre europeiske land.

I Norge og Danmark har man blant annet ønsket å prøve lekfolkskonferanse som metode for å vurdere utfordringer i forholdet mellom teknologiutvikling og etikk, basert på vanlige folks vurderinger. Men konferanseformen kan benyttes på nær sagt alle områder og er en kraftfull pedagogisk metode og et vitaliserende og mobiliserende tilskudd til vårt demokrati.

Lekfolkskonferanser ved folkehøgskolene i Norge

Enkelte norske folkehøgskole har de seneste drøyt 15 årene tatt i bruk lekfolkskonferanse-modellen i flere sammenhenger. Første lokale lekfolkskonferanse i Norge og Norden ble arrangert av Skiringssal folkehøgskole i Sandefjord kommune om barn og unges oppvekstvilkår i kommunen. Sogndal folkehøgskole arrangerte en fylkesanlagt lekfolkskonferanse om fraflyttings (sentraliserings-) problematikk i Sogn og Fjordane. Bømlo folkehøgskole har benyttet konferansemodellen i sin internasjonale freds- og solidaritetsuke med elever fra videregående skoler.

Informasjonskontorene for folkehøgskolen arrangerte midt på nittitallet den nasjonale lekfolkskonferansen *Mottakerplakaten*, hvor studerende ungdom fra hele landet utgjorde lekfolkspanelet som kom frem til en medie-etisk plakat, ala Vær-Varsom-Plakaten, men for mottaker. I 2012 gjennomførte Folkehøgskoleforbundet en lekfolkskonferanse på Follo folkehøgskole om eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole. Sist ble det i høst 2014 gjennomført en

Til FOLKEHØGSKOLEN

Pedagogiske inspirasjonskilder i folkehøgskolen: Lekfolkskonferanser
Øyvind Brandt, august 2015

lekfolkskonferanse med europeiske ungdommer fra flere folkehøgskoler i Norge. Konferansen fant sted på Skiringssal folkehøgskole og endte ut med fire konsensusråd til norske og europeiske politikere for å vitalisere demokratiene i Europa.

Dialog mellom vanlige folk og eksperter

Lekfolkskonferanse er en type dialogkonferanse. Slik sett føyer den seg pent inn i arven fra antikkens Hellas. Dialogen er imidlertid ikke mellom to personer, men satt «i system» i en overgripende konferansemodell. Dialogen foregår primært mellom vanlige folk (lek-folk, ikke-eksperter) og

- Innledning, med metodegjennomgang
- Spørsmålsfase fra lekfolkspanelet
- Åpen høring med ekspertpanelet
- Drøfting i lekfolkspanelet
- Overlevering/offentliggjøring av anbefalinger

Lekfolkskonferanser begynner med spørsmål fra lekfolket, til eksperter, ikke omvendt, som virkeligheten ofte kan fortone seg.

eksperter, ofte med offentligheten som bestiller og mottaker av resultatet. Det viktige er at dialogen starter med vanlige folks spørsmål. Ikke med ekspertenes svar og forslag som ingen kanskje har spurt etter.

Lekfolkspanelet er viktigste aktør

I en lekfolkskonferansen inngår syv ulike aktører. Den viktigste aktøren er lekfolkspanelet. Alle mennesker er i utgangspunktet kvalifiserte til å sitte i panelet.

Men panelet bør maksimalt bestå av ca. 20 personer. Melder det seg flere interesserte må det foregå en utvelgelse for å oppnå et så bredt sammensatt panel som mulig med hensyn til kjønn, alder, geografi og bakgrunn.

Personer med profesjonelle interesser i temaet kan ikke inngå i panelet; de stiller i ekspertpanelet. Ekspertene på temaet som behandles inviteres til å delta av lekfolkspanelet/prosjektstaben for å svare på spørsmålene fra lekfolkene. Ekspertene er ofte forskere men kan også være andre som vet mer om et tema enn folk flest.

Prosesskonsulent er den som styrer selve prosessen i konferansen, uten selv å inngå i denne. Hen passer på at alle kommer til orde, at ingen dominerer, at prosessen har framdrift og kommer til et resultat (konsensusråd eller –svar på problemstillingen). Rundt prosesskonsulenten bør det i større konferanser være en *prosjektstab* for å hjelpe til med referater, kontakter og andre praktiske ting, samt en *styringsgruppe*.

Media og opinion

Poenget med lekfolkskonferanser er ofte å komme med innspill til politikerne (lokalt, regionalt, nasjonalt, internasjonalt). De siste to aktørene er derfor *publikum/opinion* og *media*. Målet med en lekfolkskonferanse er å få til konsensusråd gjennom en informasjonsflyt mellom lekfolk og eksperter. Derfor er offentliggjøring/ mangfoldiggjøring via presse/media en vesentlig del av konferansen.

Til FOLKEHØGSKOLEN

Pedagogiske inspirasjonskilder i folkehøgskolen: Lekfolkskonferanser

Øyvind Brandt, august 2015

Fasene i en lekfolkskonferanse

Når det på et eller annet nivå, la oss i si i et kommunestyre, oppstår et behov for å sjekke ut hva folk flest mener om en komplisert problemstilling når de får tilgjengelig viten om problemstillingen, kan institusjonen, for eksempel kommunestyret, ta initiativ til en lekfolkskonferanse, dersom den vurderes som mest relevante metode. Kommunen, eller hvem det nå er, engasjerer relevante kompetanser med et klart mandat om å planlegge og gjennomføre en lekfolkskonferanse. Dette kan utmerket være en folkehøgskole. Styringsgruppe etableres for å jobbe ut et konsept og finansiering.

Informasjon og invitasjon

Når finansieringen er på plass etableres en prosjektstab med en prosesskonsulent (lærer?). Staben planlegger ferdig og inviterer folk til å sitte i lekfolkspanelet og kontakter aktuelle eksperter.

Lekfolkspanelet velges så ut.

Innledning på konferansen

Lekfolkspanelet starter med å gå gjennom konferansemetodikken og få bakgrunnsinformasjon om temaet, kanskje i form av en eller flere oversiktsforelesninger. Deretter formulerer lekfolkspanelet alle de spørsmålene de har til tema/problemstilling. Eksperter kontaktes (av prosjektstaben) med spørsmålene fra lekfolkene, sortert etter undertema, for å forberede svar på spørsmålene i en åpen høring.

Åpen høring

På dag to i selve konferansen møter ekspertene i en åpen høring for å svare på spørsmålene de har fått fra lekfolkspanelet. Konferansens åpne høring er offentlig og derfor annonsert for presse og publikum.

Drøftinger i lekfolkspanelet

Andre og tredje dagen, litt avhengig av konferansens tema og lengde, går panelet i sitt lønnkammer og drøfter seg fram til et sluttdokument, der panelet løfter frem det de er enige om som anbefalinger. Under drøftingene benytter man relevante kjente gruppedynamiske teknikker for å sikre at alle deltar på like fot, at stemningen er god og at det er framdrift i drøftingene.

Avslutning, pressekonferanse..

Sluttdokumentet fra konferansen med anbefalingene lekfolkspanelet er enige om, legges frem og overrekkes aktuelle adressater, for eksempel kommunen ved ordfører, på konferansens siste dag, igjen med publikum og presse til stede.

Ikke alle tema egner seg

Lekfolkskonferanser er best når temaet engasjerer, og har langt tidsperspektiv – ut over for eksempel valgperioder. Konferansen bør komme inn tidlig, før folk har for fastlåste meninger om løsninger eller svar på problemstillingen. Da står deltakerne friere til å endre standpunkt underveis, frigjort fra evt. bindinger til partier og organisasjoner. Konferansen gir bred innsikt og beforder herredømmefri dialog, hvor alle har lik tilgang på informasjon og dermed lik makt.

Til FOLKEHØGSKOLEN

Pedagogiske inspirasjonskilder i folkehøgskolen: Lekfolkskonferanser

Øyvind Brandt, august 2015

Panelet står samlet bak sluttdokumentet. Dette gir uttrykk for hva man er enige om, hvilket forplikter deltakerne og gir konferansen større respekt. Man uttaler seg ikke om det man er uenige om. Metoden er mobiliserende og effektiv i det å komme til enighet, men gir også svar på hva som oppfattes som riktig eller godt blant folk, og gir dermed viktige signaler til øvrig opinion og besluttsende myndigheter.

Som skapt for folkehøgskolen

Som allerede vist er det gjennomført flere lekfolkskonferanser i folkehøgskolen i Norge, både på lokalt, regionalt, nasjonalt og til og med internasjonalt nivå. Det er ikke mange steder i samfunnet hvor man har både pedagogisk/prosesskompetanse, rom, bevertning, stab, for eksempel elever, og ikke minst tid til å gjennomføre lekfolkskonferanser. Hvert fall ikke uten at det koster mange penger. En folkehøgskole kan velge å benytte seg av konferansemodellen på flere måter. En er å tilby seg å gjennomføre en lekfolkskonferanse for kommunen eller fylkeskommunen skolen ligger i på et relativt komplisert og aktuelt tema. Lærer(e) og noen interesserte elever eller en linje kan utgjøre prosesskonsulent og stab. Kommunen kan bekoste annonsering etter lekfolk i kommunen, etc.

Folkehøgskolen kan også velge å benytte lekfolkskonferansemetodikken internt som pedagogisk verktøy, f.eks. for elevrådet på et vanskelig tema på skolen, la oss si rus eller ombygging eller.. Som i de fleste andre sammenhenger, er det kun mangel på fantasi som begrenser.

Starthjelp

Det er ikke lett å finne litteratur om lekfolkskonferanser. Til denne artikkelen har jeg faktisk ikke klart å finne mer enn enkeltstående avsnitt i noen få sluttrapporter. Etter å ha gjennomført en del lekfolkskonferanser de siste 15-20 årene kan jeg hvert fall kontaktes for en mer grundig gjennomgang, dersom du/din skole konkret vurderer å gjennomføre en slik konferanse. Det er ikke vanskelig, hvert fall ikke for en folkehøgskole. Og det er engasjerende og givende for alle involverte, samtidig som slike konferanser lett genererer medieomtale.

Eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole

Dialogkonferansen "Eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole" ble arrangert på Follo Folkehøgskole i dagene 20. til 22. mars 2012. Konferansen ble arrangert etter metodikken til såkalt lekfolkskonferanse, også kalt medborgerkonferanse.

Det deltok 3 lærere og 18 elever fra i alt 8 skoler i selve konferansens lekfolkspanel. Konferansen var dermed fulltegnet og vel så det.

I tillegg deltok 3 eksperter, to i selve konferansens innledning (en praktiker fra folkehøgskolen og en religionsviter fra Høgskolen i Vestfold) samt en kunstkurator (fra Haugar Vestfold Kunstmuseum).

Konferansen ble fasilitert av Øyvind Brandt, Norsk Folkehøgskolelag.

Via en lekfolkskonferansemetodikk med flere faser, avsluttet lekfolkspanelet konferansen torsdag kveld med enighet om anbefalinger i forhold til om, hva og hvordan ta opp eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynte folkehøgskoler. Det var i programmet satt av tid fram til fredag lunsj, dersom det var behov for det.

Anbefalingene i form av et dokument, er sendt alle frilynte folkehøgskoler på e-post, samt lagt ut på www.folkehogskolene.net og på bloggen www.frilyntefolkehogskole.no. I tillegg ble anbefalingene fra lekfolkskonferansen gjort rede for og diskutert i junimøtet Norsk Folkehøgskolelag arrangerte på Seljord Folkehøgskule 5. juni 2012. Temaet er planlagt fulgt opp, bl.a. med temanr. av medlemsbladet FOLKEHØGSKOLEN høsten 2012.

Det er vårt håp at anbefalingene, samtalene på Junimøtet på Seljord, temanummeret av FOLKEHØGSKOLEN og annen form for videre oppfølging vil føre til både samtaler om og derved økt bevissthet om og evt. endringer i tilbudet til elever på frilynte folkehøgskoler i forhold til eksistensielle og religiøse spørsmål.

Konferansen "Eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole" ble til etter en debatt om temaet etter utgivelse av boken "Med livet som pensum", både i bladet Folkehøgskolen, på bloggen til frilynt folkehøgskole og paneldebatt på Rektorforum i Drammen høsten 2011.

Utgifter:

Opphold og bevertning på Follo Folkehøgskole (j.fr. regnskap ved Borgny)

Konferanseplanlegging, -ledelse og etterarbeid, Øyvind Brandt: 75 timer (2 uker) (som godskrives NF fra PUF)

Reiseutgifter Øyvind Brandt (j.fr. regnskap ved Borgny)

Honorar og reiseutgifter Geir Vinje, Høgskolen i Vestfold (j.fr. regnskap ved Borgny)

Porto utsendelse av invitasjon og program til skolene (j.fr. regnskap ved Borgny)

Vedlegg:

Program

Deltakerliste

Resultat i form av sluttdokument/anbefaling fra konferansen.

Program - Faser i konferansen

Konferanseleder: Øyvind Brandt

Tirsdag 20. mars: Innledning:

- Kl 12:00 Lunsj, ankomst, registrering
- Kl 13:00 Vi blir kjent med utfordringen og hverandre.
Oppdraget, program, rammer
- Kl 14:00 Et eksempel fra Fana folkehøgskole, ved rektor Dagfinn Eggen
Metoden
- Kl 16:00 Middag
- Kl 17:00 Vi stiller alle de spørsmål vi har til tema.
- Kl 20:00 Kveldsmat og sosialt samvær

Onsdag 21. mars: Høring:

- Kl 0745-820 Frokost
- Kl 08:30 Morgensamling
- Kl 09:00 Høring: Vi inviterer en eller flere eksperter (forskere mv) for å svare på spørsmålene fra i går.
-Geir Winje, religionsviter, Høgskolen i Vestfold (9-11)
-Tone Lyngstad Nyås, kunstviter og kurator, Haugar Vestfold Kunstmuseum
-Dagfinn Eggen, rektor og praktiker, Fana Folkehøgskole
-MF, religionspsykolog?
- Kl 12:00 Lunsj
Gjennomgang av fremdriftsplan og metodikk for drøfting av svarene fra formiddagen.
Resten av konferansen går med til å drøfte oss frem til det vi kan være enige om å
legge frem for skolene som anbefalinger i forhold til hva og hvordan ta opp
eksistensielle og religiøse spørsmål i de frilynte folkehøgskolene.
- Kl 16:00 Middag
Drøftingene fortsetter
- Kl 20:00 Kveldsmat og sosialt samvær

Torsdag 22. mars: Drøftinger:

- Kl 0745-820 Frokost
- Kl 08:30 Morgensamling
Drøftinger
- Kl 12:00 Lunsj
Drøftinger
- Kl 16:00 Middag
Drøftinger
- Kl 20:00 Kveldsmat og sosialt samvær

Fredag 23. mars: Ferdigstilling av anbefalinger:

- Kl 0745-820 Frokost
- Kl 08:30 Morgensamling
Vi ferdigstiller anbefalingene.
Vi drøfter hvordan vi ønsker å legge frem resultatet av konferansen for skolene.
Avslutning av konferansen
- Kl 12:00 Lunsj og hjemreise
-

Deltakerliste

Eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole

Follo fhs 20-22. mars 2012

No	Navn	Stilling	Skole	Kontakt	Mobil	
1	Marianne Jepsen	Lærer	Holtekilen	marianne@holtekilen.no	41643547	
2	Ingvild Mygland Gaukstad	Elev	Holtekilen	inngviild92@hotmail.com	93237963	Bor sammen med nr 3
3	Frida Vassvik	Elev	Holtekilen	Frida_Vassvik@live.no	91333677	Bor sammen med nr 2
4	Sigurd Ohrem	Lærer	Skiringssal	sigurdoh@vfk.no	90575413	
5	Sjur Oscar Langeland Kleivkås	Elev	Skiringssal			
6	VigleikTolo	Elev	Skiringssal			
7	Vivian Aasvik	Elev	Skiringssal			
8	Amalie Baik	Elev	Skiringssal			
9	Emma Marie Bekkelund	Elev	Follo			
10	Nina Røste	Elev	Follo			
11	Henning Gjøstøl	Elev	Møre	Henning_jodd@hotmail.com	90144974	Kommer ca kl 15
12	Marianne Aalvik	Elev	Møre	marianneaalvik@gmail.com	95257947 95257977?	Kommer ca kl 15
13	Sara Hauge	Elev	Bømlo	sara-hauge@hotmail.com	99460157	
14	Lena Byrkjeland	Elev	Bømlo	lenabyrkjeland@hotmail.com	99470172	
15	Nina Merethe Hafnor	Lærer	Hallingdal	ninmeret@online.no	95224350	
16	Tobias De Bruin	Elev	Hallingdal			
17	Joachim Haagensen	Elev	Hallingdal			Ekstrem eggallergi
18	Heidi B. Bergestig	Elev	Hallingdal			
19	Stina Haugen	Stipendiat	Hallingdal			
20	Ida Mariann Vestbøstad	Elev	Skjeberg	idamariann@gmail.com		
21	Linda Kusch	Elev	Skjeberg	pianoelves@gmail.com		
22	Ailo Heggelund	Elev	Skjeberg	ailoein@hotmail.com		
23	Øyvind Brandt	Tauholder	NF	ob@folkehogskole.no	90077694	
	Geir Winje	Foredragsholder	HIVE	Geir.Winje@hive.no	971 62 323	onsdag Ikke overnatting
	Dagfinn Eggen	Lærer	Fana	rektor@fana.fhs.no		Er med tirsdag og onsdag formiddag Ikke overnatting

Eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole

Sluttdokument, lekfolkskonferansen 20.-22. mars 2012 Follo folkehøgskole

Derfor anbefaler LFK (lekfolkskonferansen) at religiøse og eksistensielle spørsmål skal være en naturlig del av frilynt folkehøgskole:

Lekfolkskonferansen på Follo folkehøgskole 22.03.12., er enige om å anbefale de frilynte folkehøgskolene å ta opp eksistensielle og religiøse spørsmål, men uten at dette dermed blir et hovedfokus. Temaene bør tas opp på en nøytral måte, slik at det ikke føles påtrengende. Alle bør være informert om og være med på noe av opplegget. Det er viktig å kunne ta lærdom av hverandre og ta del i andres tanker og ideer. Det kan gis et utvidet tilbud hvis det er interesse for det.

Frilynt folkehøgskole er en godt egnet arena til å ta opp disse spørsmålene, fordi vi kan tilby en trygg og fordomsfri ramme.

Dialog egner seg godt i slike spørsmål. Det er rom for variasjon fra skole til skole i hvor mye man fokuserer på de ulike temaene.

Eksistensielle og religiøse temaer er viktige å ta opp da mange gjerne sitter inne med de samme spørsmålene fordi det ofte er lite rom for dette i en travel hverdag. Vi synes det er viktig å få perspektiv på egen tro og livssyn. I tillegg er det viktig å få frem at man kan ta egne valg uavhengig av familie- og kulturbakgrunn.

Disse temaene synes LFK bør legges mest vekt på:

- Temaer innen tradisjon og kultur, både for å forstå hverandres og egen kultur bedre.
- Spørsmål som *hva er viktig for meg, hvorfor jeg er den jeg er og hvordan vi er i forhold til hverandre.*
- Identitet og individet, hvorfor velger vi det vi velger og hvilket ansvar har jeg for mitt eget liv.
- Hvilken rolle har vi i samfunnet og hvordan fungerer mennesker sammen. Her kan det være fint å bruke skolesamfunnet og gjerne knytte det til en vurdering av skolens reglement.
- Ethiske regler og normer og deres anvendelse i praksis.
- Åpenhet og ivaretagelse av hele mennesket og toleranse, kontra fordommer.
- Sammenlikne trosretninger ut fra forskjeller og likheter.
- Vårt forhold til døden
- Konflikter knyttet til etiske, religiøse og eksistensielle dilemmaer.
- Etisk tenkning (f.eks. drøfting av spm. knyttet til rettferdighet og respekt)
- Estetikken og kunstens funksjon i hverdagen og samfunnet

Det er viktig å ikke ha en ferdig mal, da disse temaene vil være avhengige av kulletts interesser og skolens verdigrunnlag og kompetanse.

Formålet med å ta opp eksistensielle og religiøse temaer er:

Formålet med å ta opp eksistensielle og religiøse spørsmål er å skape oppriktig forståelse, respekt og åpenhet for seg selv, andre og fellesskapet. Dette inkluderer å finne ut hvem man er og hvem man ønsker å være. Ulike tema representerer utfordringer for elevene og setter tankene på prøve i den hensikt å få et bedre liv og utvikle seg selv som menneske. Tilegnelse av ny kunnskap vil bidra til å fjerne og forebygge fordommer og stimulere til mer åpenhet i miljøet og dermed et mer reflektert syn. Arbeid med eksistensielle og religiøse tema vil derfor øke toleransen og oppmuntre til undring, og samtidig skape grunnlag for eventuelt å endre mening, basert på forståelse for at det finnes flere valg, flere svar og flere tanker.

Eksempler på hvordan man kan ta opp slike spørsmål:

Allerede etablerte arenaer som seminarer, temadager og valgfag kan egne seg godt for å ta opp spørsmål innenfor eksistensielle og religiøse temaer. Her bør det være rom for å invitere eksterne forelesere med god formidlingskompetanse. I tillegg peker LFK på kveldsgrupper og kveldsvalgfag, som bør ha en mer uformell og frivillig karakter. Her kan man for eksempel ha kortere innledninger som åpner for videre dialog og refleksjon.

Forslag til metoder:

- Kafédialog
- Hot seat
- Menneskebibliotek
- Samlinger med frie temaer og innspill
- Invitere gjester som har konvertert fra en religion til en annen

I dialogen bør det legges størst vekt på prosessen fremfor konklusjonen, slik at hver elev stimuleres til å finne individuelle svar.

Skolens, lærerens og elevens rolle:

Det er skolens ansvar å ta initiativ til og legge til rette for opplegg rundt eksistensielle spørsmål på dertil egnede arenaer. Skolen bør sørge for at det ikke blir forkynning eller misjonering fra ansatte eller gjester. Kunnskap knyttet til slike temaer er spesielt aktuelle før man for eksempel skal på studietur. Læreren bør skape engasjement å gjøre temaene relevante for elevene gjennom for eksempel avisartikler og aktuelle medier. Videre anbefaler vi at skolen trekker inn representanter fra forskjellige livssyn og religioner. Læreren skal være nøytral og upartisk. Det er viktig at elevene er aktivt med i planlegging og gjennomføring.

Filosofisk praksis – en annen måte å betrakte (ut)danning på

Michael Noah Weiss

Det var på 80-tallet – i tiden der Madonna, Michael Jackson og Walkmanen gjorde sine inntog – at en tysk filosof med navnet Gerd Achenbach åpnet det første senteret for filosofisk veiledning. Dette var startskuddet på det som skulle bli en verdensomspennende bevegelse – filosofisk praksis. Siden den gang har det blitt organisert internasjonale konferanser og workshops, og mange bøker og artikler har blitt skrevet om temaet. I dag er det mer eller mindre blitt en egen akademisk disiplin.

Mange av filosofene som ble med i denne bevegelsen var lei av den gjengse måten å nærme seg filosofi på ved universitetene, siden denne ble opplevd som livsfjern, i tillegg til at den virket forbeholdt noen få spesialister som var gode på mental akrobatikk. Mange opplever nok at det fortsatt er sånn i dag. Men faget filosofi har ikke alltid vært utøvd slik. I Sokrates, Platons og Aristoteles sin tid, hvor det hverken fantes sjelesørgere eller psykoterapi - var filosofien heller mer praksisorientert og slik forble den omtrent frem til middelalderen. Likevel søkte filosofien tilflukt, eller skal man kalle det eksil, i de akademiske elfenbenstårnene da sjelesørgerne ble erstattet av psykoterapeutene i midten av det 20-århundret.

I begynnelsen da filosofisk praksis etablerte seg var det derfor heller ingen overraskelse at den ble målt og veid opp mot den mer etablerte praksisen i psykoterapi, ettersom den fokuserte på de eksistensielle aspektene av det å være menneske, samt dagliglivets utfordringer i så måte. Men de fleste utøverne av filosofisk praksis forlot fort denne problemfokuserede måten å utøve praksisen på, og ønsket ikke at retningen skulle forstås som "hjelpende". Men hva skulle den så kunne tilby?

På grunn av mangfoldet innenfor selve retningen finnes det mange svar på dette spørsmålet. Et svært overbevisende et kommer fra Ran Lahav, en pioner som har vært med bevegelsen helt fra starten. Lahav foreslår at filosofisk praksis kan forstås som et konseptuelt rammeverk som vil kunne være felles for alle som utøver praksisen, og han har kalt det "tolkning av verdenssyn". Hovedargumentet bak denne måten å forklare filosofisk praksis på er at alle mennesker har hver sin egen personlige livsfilosofi – ikke på den måten som kan forklares av en helhetlig teori i seg selv – men på en måte som trekker frem at alle har hver sine kjerneverdier og holdninger som kommer frem i måten vi handler på, føler og opererer i verden. I selve praksisen blir den personlige livsfilosofien betraktet, satt spørsmålsteget ved, og via dette bevisstgjort og utviklet videre. Greit nok. Men hvorfor skulle man anta at noen vil ønske å få satt spørsmålsteget ved og få videreutviklet sin egen livsfilosofi? Sagt på en annen måte – hva er målet med filosofisk praksis?

Lahav foreslår at målet for filosofisk praksis er søken etter visdom, og videre at dette i seg selv kan anses som ønsket om å komme i kontakt med de dypere (eller høyere) dimensjonene av det å eksistere eller være et menneske i verden. Denne måten å definere filosofisk praksis på kan gi et inntrykk av at filosofisk praksis ligger tett opptil det esoteriske feltet. Men denne mistanken forsvinner fort om en ser på hvordan filosofiske praktikere betrakter temaet visdom. Den Aristoteliske måten å betrakte "phronesis" - det vil si "praktisk visdom" – er å respondere på livets utfordringer på en måte som reflekterer at en ønsker et godt og anstendig liv. Kort sagt, phronesis er å ha

bevissthet rundt hvordan en kan leve et godt liv. Uttrykket "et godt liv" har en dobbel betydning, det betyr å ha det godt i tillegg til å gjøre det som er godt, også for andre.

Om målet for filosofisk praksis er å lete etter praktisk visdom, da er veien mot dette målet å undersøke hvordan man kan leve et godt liv ved å utforske og reflektere, samt utvikle ens egen livsfilosofi. En god måte å gjøre dette på er å utveksle tanker, ideer og erfaringer i dialog med andre. Det finnes en rekke forskjellige dialogmetoder i filosofisk praksis, hvor noen er mer egnet for grupper mens andre er mer egnet for individuelle samtaler.

Utgangspunktet for de fleste av disse dialogmetodene er likevel de personlige erfaringene som deltakeren eller deltakerne har med seg – da disse erfaringene anses som de personlige ressursene en person har når det kommer til det å tilegne seg praktisk visdom. For eksempel: om deltakerne i en gruppedialog deler sine personlige historier rundt temaet ærlighet, så kan hver og en deltaker lære at ærlighet ikke bare kan defineres ut fra deres egen opplevelse, men ut fra hvordan ærlighet ble opplevd av de andre deltakerne i tillegg. Denne formen for læring kan kalles situasjonsbasert eller erfaringsbasert læring. Men den kan kun skje om en virkelig er villig til selvrefleksjon ved å spørre seg selv "hvordan reagerer jeg vanligvis i en slik situasjon og hva kan jeg lære fra mine erfaringer om meg selv og mine handlinger? Og er det noe jeg kunne gjort bedre eller annerledes?" Dermed blir resultatet av en slik filosofisk dialog ikke bare at en får et mer nyansert forhold til temaet ærlighet, men kanskje også en større eksistensiell og etisk form for selvforståelse, - det vil si en økt form for kunnskap eller visdom om en selv.

I boken "Hermeneutics and education" peker Shaun Gallagher på at det å ha kunnskap om seg selv er en betingelse for å kunne oppnå phronesis. I Plato sin dialog Meno blir det diskutert at phronesis ikke kan bli lært bort til en av noen, en kan kun oppnå det ved å øke sin kunnskap om seg selv. I den sammenheng kan man også skue bort på Sokrates sitt motto "kjenn deg selv" og få økt forståelse for hva han la i dette. Likevel påpeker Gallagher at phronesis – selv om ikke kan lære det direkte av andre – er det utdanningsmessige idealet til Plato. Ifølge Plato var det å oppnå phronesis viktigere enn å lære seg en ferdighet eller huske kunnskap. Ved at han satte phronesis i midten av sin måte å betrakte utdanning på så signaliserte han at utdanning i seg selv ikke dreier seg om det å oppnå ekspertise, men å transformere et menneske i tråd med eudaimonia, eller som man sier på engelsk "human flourishing".

I tråd med disse argumentene trer det her frem en sammenheng, eller i det minste en likhet, mellom phronesis og danning. Mange folkehøyskolelærere vil kunne være enig i at danning – som er målet i folkehøyskolebevegelsen – ikke kan læres bort men kun læres. Med dette i minne så vil en kunne tenke at dialogmetodene i filosofisk praksis vil kunne være verdifulle bidrag inn i dannelsesprosessen slik den organiseres ved folkehøyskolene i Norge. Sigurd Ohrem har siden 2014 ledet et vellykket prosjekt i tråd med nettopp dette, og en rekke skoler har deltatt så langt. Men når en ser på hvordan for eksempel det private næringslivets interesse har økt rundt temaet praktisk visdom så vil en samtidig kunne tenke at det er enda mer bruk for å implementere filosofisk praksis i folkehøyskolene. Det er nettopp disse skolene som kan tilby en arena for læring som andre læringsinstitusjoner ikke kan (eller gjør), og det er arenaen for å ha eksistensielle dialoger, - et sted hvor en kan reflektere over de erfaringene en har gjort slik at de kan bli ressurser for etisk og personlig vekst (og kanskje til syvende og sist praktisk visdom).

Folkehøgskolen som filosofisk praksis – et pågående prosjekt

I februar 2011 fikk Skiringssal folkehøyskole PUF-midler til et nyskapende prosjekt med formål å sette søkelyset på folkehøgskolen som arena for filosofiske og refleksive aktiviteter. Prosjektet kom, litt forsinket, i gang sent på høsten 2011, og er nå godt gående. Foruten Skiringssal er Hallingdal, Ringerike og Senter for seniorutvikling, gjennom lærere og ledelsen, involverte deltakere.

Sigurd Ohrem

Folkehøgskolen er den ideelle arenaen for dialog og refleksjon, selv om innslaget er sterkt underkommunisert blant skoleslagets lærere og ledere. Dermed forblir de muligheter og det ansvaret skolene får for viktige dannelsesprosesser, etisk sosialisering og global bevisstgjøring delvis ubrukt og ubevisst hos de ansatte. Hovedhensikten med nærværende forprosjekt er å bidra til en synliggjøring av filosofisk refleksjon og tenke/væremåte i folkehøgskolen, og dessuten skaffe en foreløpig oversikt over hva som inngår i denne virksomheten. Utgangspunktet er dialogmøter mellom deltakere, både lærere og elever, fra de involverte skolene.

Dannelsesutvalget for universitet og høyskoler etterlyser tid og rom for dialogisk virksomhet innen høyere utdanning. I den ferske murstein-antologien *Dannelse* på Dreyer forlag, utdypes bl.a. mange av utvalgets representanter sitt syn på hva som må til for at universitetene skal kunne gjenerobre sin rolle som allmenndanningens fremste agenter i Norge. Samtidig går to av studentenes hovedrepresentanter ut i Morgenbladet og stiller et stort spørsmålstegn ved effekten av redaktørens, professor Bernt Hagtvedt og andres voluminøse, skriftlige bidrag til dannelsen. De påpeker bl.a. at det tilsynelatende er lite eller ingenting å lære av hva som skrives der, men desto mer av hva slags handlinger professoren er eksponent for, gjennom sin gjerning.

Dette bør være et hovedpoeng, en lærer lite gjennom å lese om og lytte til taler om dannelse, men desto mer gjennom aktivt å samtale, skrive eller på annen måte applisere, dvs. anvende dannelsen i en praksis.

Presset fra pensumlesing, eksamen og andre instrumentelle gjøremål har gått på bekostning av den frie, utvungne samtale. Selv om situasjonen er uholdbar, virker det usannsynlig at tiden kan skrus tilbake på universitetene. Examen philosophicum er snart en saga blott, og det virker rett og slett ikke rimelig å tro at dialogen kan gjenerobre sin plass ved våre høyere læresteder.

Filosofisk praksis i folkehøgskolen

Folkehøgskolen er imidlertid en mye bedre egnet arena. Det har vi tenkt å tydeliggjøre og illustrere gjennom dette forprosjektet, som tar for seg dialogiske prosesser i og utenfor fag ved de involverte skolene. I videreføringen vil vi ta initiativ til et PUF-prosjekt, i forlengelsen av både 3-D-veiledningen og rektorveiledningen som tidligere har foregått ved et tredvetalls

skoler. Det blir for snevert å knytte dialogen bare til formalisert undervisning- og evt. planlagt elevveiledning, situasjonene for denne typen kommunikasjon utspiller i vel så stor grad på internatet og på fritiden. Men, så er jo ikke dette noe naturlig skille i folkehøgskolen, med sitt brede begrep om sosialpedagogikk, her ligger det potensiale for både danning og livsopplysning, som hittil har vært litt vanskelig å få øye på.

Danning gjennom dialog bygger på åpenhet i forhold til *den Andre* og inkluderer også omverdenen. I denne åpenheten betraktes vår forståelse og erkjennelse som en foreløpig og uavsluttbar prosess. Den filosofiske praksis og forståelse, sett som et mål i seg selv, er sentral innenfor ethvert slikt dannelsesprosjekt.

Forholdet til samfunnet

I dette perspektivet er forholdet til omverden, miljø og samfunnet rundt ofte et forsømt tema. Men en slik filosofisk grunnholdning kan også komme til syne i helheten, i måten skolen forholder seg til sin omverden på, ved sin deltakelse i samfunnslivet eller de mer globale temaene. For flere skoler kommer denne oppfatningen også til syne gjennom fagtilbudet, der filosofi, etikk og lignende forekommer som både valgfag og fellesfag, eller i form av ulike seminartilbud.

Synliggjøringen av den filosofiske holdning og virksomhet er likevel sparsom når en ser folkehøgskolene under ett. Søker du for eksempel på våre fellessider etter skoler som har slike fag, får du kun en håndfull treff.

I folkehøgskolen ligger det store og til dels ubrukte muligheter for dialog. Ikke bare i undervisningen, men kanskje særlig i det sosialpedagogiske miljøet finnes rom for dialog og møteplasser. Det felles internatlivet og samboerskapet gir egentlig de beste vekstvilkår for dialogisk samkvem, selv om måten og graden tilretteleggelse for slik praksis vil variere fra skole til skole. Graden av tilretteleggelse er igjen et resultat av graden av bevisstgjøring, og hvilke normative, og ikke minst praktiske oppfatninger en har om de sosiokulturelle og etiske forhold som ligger til grunn for dialog og danning.

I dette forprosjektet tar en ikke stilling for eller i mot en eller flere former for praksis. Snarere tvert imot, vi vil begynne med å undersøke hvilke muligheter som allerede er levende, i de aktuelle miljøene. Deretter kan vi forhåpentligvis komme opp med et bredere anlagt prosjekt, som vil engasjere langt flere.

Boks: Evt- bildetekst

Sigurd Ohrem er leder for prosjektet *Filosofisk praksis i folkehøgskolen*. Han er filosof og lærer ved Skiringssal folkehøyskole.

Sitat:

Den filosofiske praksis og forståelse, sett som et mål i seg selv, er sentral innenfor ethvert slikt danningsforprosjekt.

- Vi vil begynne med å undersøke hvilke muligheter som allerede er levende, i de aktuelle miljøene.

Illustrasjonsfoto:

Foto: Øyvind Krabberød